

Hur upplever samkönade föräldrar bemötandet i förskola/skola och vården?

Katrine Carlsson Lisa Viktorsson

Psykologi, Uppsatsarbete 15hp

Institutionen för individ och samhälle/Högskolan Väst

Höstterminen 2021

Handledare: Sabina Kapetanovic

Examinator: Linda Lundin

Abstrakt

Samkönade individer exkluderas i vardagliga sammanhang utefter sexualitetens normer. I föreliggande studie var syftet att få en fördjupad förståelse av hur samkönade föräldrar upplever bemötandet inom förskola/skola och vården. Studien är uppbyggd av en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjufrågor där fem kvinnor samt fem män deltagit. Under tolkningsprocessen användes en tematisk analys. I resultatet presenteras respondenternas upplevelser av bemötandet inom förskola/skola och vården mestadels positivt, dock finns det specifika sammanhang där respondenterna upplevt obekväma situationer. Flera av respondenterna nämner att personalen behöver ha ett mer normkritiskt arbetssätt för att på så vis inkludera alla i bemötandet. Respondenterna upplever att de obekväma situationerna uppstår på grund av kunskapsbrist och att personalen är i behov av kompetensutveckling. Resultatet visar att respondenterna är trygga i sig själva och har utvecklats positivt enligt identitetsprocessen därför lägger de ingen större vikt i ett sämre bemötande samt hur samhällets normer påverkar individens självkänsla när de avviker från det som anses vara normalt. Diskussionen handlar om hur och varför sociala kategoriseringar bildas samt varför de existerar. En slutsats är att klimatet för samkönade individer är öppet men att heteronormen är starkt implementerat i samhällets strukturer och kan skapa exkludering.

Nyckelord: Samkönade föräldrar, förskola/skola, vården, exkludering, sexualitetsnormer, normkritiskt tänkande, heteronormen

Abstract

Same-sex parents often feel excluded in everyday contexts due to the norms of sexuality. The aim of this study is to gain a deeper understanding of how same-sex parents experience treatment in preschool/school and healthcare. The study is based on a qualitative method with semistructured interview questions where five women and five men participated. The interviews have been thematically analyzed. The result presents the respondents' experiences of treatment in preschool/school and healthcare as mostly positive, while some respondents experienced uncomfortable situations in specific contexts. Several of the respondents mention the need for a more norm-critical approach among employees in preschool/school and healthcare in order to include all parents. The study further states that the respondents are confident in themselves and have developed positively pursuant to the identity process, and thus do not lay much importance in inferior treatment and do not experience that a deviation from societal norms have much impact on the individual's self-esteem. The discussion addresses the creation of social categorization and why it still exists in preschool/school and healthcare. One conclusion of this study is that the climate for same sex parents today is considered to be open albeit the heteronormativity is strongly implemented in preschool/school and healthcare which can create exclusion.

Keywords: Same-sex parents, preschool/school, care, exclusion, sexuality norms, norm-critical thinking, heteronorms

Personligt förord

Först och främst vill vi tacka varandra för ett gott samarbete. Denna termin med uppsatsarbete har varit mycket intensiv, tidskrävande och inneburit stort fokus. Men det har också varit väldigt roligt, intressant och framför allt berikande. På grund av årstiden men även pandemin har det blivit mycket vård av barn hemma som Lisas sambo helt tagit ansvar för, vilket har resulterat i att vi kunnat ägna all vår studietid tillsammans med vår uppsats och gjort det möjligt att hinna deadline. Vi vill också tacka Katrines föräldrar, systerdotter och syster för hjälpsamheten kring hästarna. Detta har underlättat och förhindrat avbrott i våra studier vilket vi är oerhört tacksamma för. Vi vill också passa på att tacka vår handledare Sabina som har överfört sin positiva energi på oss och med sin snabba feedback hela tiden hjälp oss i rätt riktning. Tack vare Sabina fick vi hjälp att lägga upp ett tidsschema, följa det, prioritera det väsentliga. Hon har gett oss en större möjlighet att genomföra och ro denna uppsats i hamn. Utan våra respondenter hade studien ej varit genomförbar, därför vill vi rikta ett stort tack till er för att ni delat era erfarenheter och upplevelser med oss. Sist vill vi tacka Lo som gett oss en anledning till en kort paus genom friskluft. Vilket resulterar att vi distanserat oss från skrivandet som har gett oss andrum, energi samt bidragit till nya idéer.

Det har gått mer än 70 år sedan alla sexuella handlingar mellan homosexuella personer avkriminaliserades i Sverige (Lundberg et al., 2017). Att vara homosexuell är fortfarande kriminellt i cirka hälften av alla världens länder och i Afghanistan, Brunei, Mauretanien, Pakistan, Qatar, Förenade Arab Emiraterna, Jemen, Iran, Saudiarabien samt Sudan är det förenat med dödsstraff att vara homosexuell (Kabir & Brinsworth, 2021).

Utvecklingen går framåt för homosexuella individer och deras rättigheter, dock är det långt kvar tills acceptansen når alla arenor i samhället som bland annat förskola/skola och vården (Ro & Olsson, 2020) vilket är det den här studien handlar om. Levnad i dagens samhälle är mycket i enlighet med nuvarande normer vilket innebär oskrivna regler och förväntningar som människor har i samhället. Homosexuella individer upplever en del begränsningar inom sexualitets och könsnormer, exempelvis att en kvinna ska attraheras av män och vice versa vilket även förväntas att barn ska följa i tidig ålder (Lundberg et al., 2017). Allmänheten förväntar sig att alla människor inklusive barn lever som heterosexuella om inget annat sägs. Att leva under en sådan norm kan för homosexuella innebära att de och deras familjer får utstå hatbrott samt fysiskt våld. Detta sker både på individ, grupp samt samhällsnivå på grund av deras sexualitet (Handlovsky et al., 2018). Heteronormativitet har bidragit till att samhället förorsakat minoritetsgrupper, alltså grupper som är avvikande från normen (Allen & Goldberg, 2020; Ro & Olsson, 2020) det finns då risk att samkönade segregeras i stället för att integreras från heteronormen. Författarna vill genom denna studie bidra till en ökad förståelse kring hur denna minoritetsgrupp upplever bemötandet inom förskola/skola och vården genom att ta del av homosexuellas föräldrars erfarenheter. Författarna upplever att det saknas forskning som belyser dagens samhälle utifrån homosexuella föräldrars röster.

Homosexuellas situation i allmänhet och deras allmänna rättigheter

Trots att homosexuellas rättigheter samt möjligheter att få leva ut sin fulla identitet stärks succesivt, är utvecklingen långsam inom förskola/skola och vården (Oakley et al., 2017). Homosexuella män och kvinnor har en betydligt sämre psykisk hälsa generellt i

samhället jämfört med heterosexuella individer vilket innefattar förskolan/skolan och vården (Garrison et al., 2018; Vosvick & Stem, 2019). Det kan ske mikroaggressioner (vilket innebär en dold diskriminering som oftast sker som en omedveten handling). Mikroaggressioner blir endast påtaglig för den individ som utsätts, den sker oftast genom en dold handling via jargong eller annat förhållningsätt (Dessel et al., 2017).

Att vara homosexuell innebär att alltid vara lite annorlunda, vissa gillar uppmärksamheten medan andra ser det som ett direkt utanförskap (Oren & Ben-Ari, 2020). Ett utanförskap kan innebära att en individ ständigt försöker anpassa sig, ibland till och med dölja sin identitet för att inkluderas (Carroll, 2018). Hur den homosexuella individen tacklar motgångar, hot och homofobi är helt beroende på hur individen är som person och hur stark individen är i sig själv. Individens självkänsla kan bero på uppväxt, miljö eller andra faktorer. Erik Erikson presenterar åtta utvecklingsstadier från att man föds till att man dör. Där det är avgörande för individen hur den tar sig igenom de olika stadierna på ett bra eller ett mindre bra sätt (Knight, 2017). Genom tidigare forskning framkom det att homosexuella män och kvinnor upplever en svårighet att stå upp för sin egen identitet på grund av att de blir påverkade av andra (Nagoshi et al., 2017). En studie visar att vissa homosexuella individer upplever en känsla av att inte alltid vara synlig, detta är vad som sker när en individ exkluderas på grund av sin sexualitet genom samhällets normativa syn (Dessel et al., 2017).

Hur homosexuella föräldrar bemöts i samhället med fokus på förskola/skola och vården

Samhället utvecklas och förändras hela tiden både genom digitalisering och globalisering vilket också innebär att människans synsätt och dess åsikter sker i ständig förändring. Människan utvecklas på så vis genom att utsättas för avvikande beteenden eller situationer som avviker från normen vilket slutligen gör att det normaliseras för individen (Ro & Olsson, 2020). Utvecklingen för den enskilda människan bör ske genom att individen bildar sig ett större kunskapsförråd och förståelse kring fenomenet homosexualitet (Zhabenko, 2019).

Genom bristande kunskap både hos privatpersoner och i olika yrkesroller lyser osäkerheten igenom när en heterosexuell möter en homosexuell individ. Det handlar om

bristande kunskap i mötet med de som avviker från en sexualitets norm. Exempelvis visar en studie som undersöker HBTQ-föräldrars val av skola till sina barn. Resultatet påvisar att samtliga föräldrar söker sig till förskolor/skolor som arbetar med normkreativitet. Samarbetet mellan engagerade föräldrar och pedagoger på förskolor/skolor gör att sociala relationer skapas och ett öppet klimat bildas, där inkludering för alla familjekonstellationer står i fokus (McDonald & Morgan, 2019). Ytterligare utbildning till förskolepedagoger anses vara ett bra alternativ för att kunna bredda kunskaper inom normkreativitet samt normkritik. Detta för att synliggöra det som inkluderas och exkluderas i och utanför de olika normerna (Dessel et al., 2017). Ofta hör till saken att personal inom förskola/skola inte har någon direkt förberedelse på att möta föräldrar som tillhör en sexuell minoritet. Då upplever personal en osäkerhet som omöjligt går att dölja, det blir svårt att skapa en mer inkluderande inställning i bemötandet till dessa familjer (Goldberg & Smith, 2014). Homosexuella föräldrar som bor i mindre samkönade områden visar sig vara mer benägna att uppleva orättvisor och känner sig mer felbehandlade av förskolepedagoger jämfört med homosexuella föräldrar som lever i mer samkönade områden (Goldberg & Smith, 2014). Homosexuella föräldrar eller andra individer som tillhör en sexuell minoritet är mer benägna att söka upp förskolor/skolor som lämpar sig mer åt deras minoritet. Alltså att homosexuella föräldrar aktivt ansluter sig till förskolor/skolor som aktivt arbetar med exempelvis HBTQ frågor och normkritik. Detta för att hitta likasinnade och skydda sina barn från eventuella kränkningar, diskriminering, hot eller andra våldsrelaterade brott på grund av familjekonstellationen (Goldberg & Smith, 2014). Precis som homosexuella föräldrar anpassar sina skolval söker sig också homosexuella till slutna grupper för att känna en större gemenskap.

Hälso- och sjukvård präglas av heteronormen

Ett annat område där bristande kunskap är påtagligt är inom hälso- och sjukvård (Utamsingh et al., 2016). Homosexuella män har starkt uttryckt att de behöver respektfulla, vettiga och kompetenta hälso- och sjukvårdspersonal fria från fördomar (Handlovsky et al., 2018) främst för att ge en bra vård men det handlar också om att kunna ge goda råd och

vara ett moraliskt stöd samt ett bollplank. Medan lesbiska kvinnor upplever ett bättre bemötande generellt i kontakt med vården men att de i tidigt skede vill få sagt att de är homosexuella för att minska risken för pinsamma situationer eller andra missförstånd (Marques et al., 2015).

Människors syn på vad som anses vara normalt och vad som är avvikande präglar homosexuellas vardag (Ro & Olson, 2020). Det största problemet anses ligga i samhällets sociala konstruktion, de mönster som håller diskrimineringen levande behöver få ett slut, för att nå upp till det som är essensen; allas lika värde (Handlovsky et al., 2018). Visst har samhället kommit långt på över 70 år, men det går långsamt. Allas lika värde och delaktighet i samhället ska vara en självklarhet (Lundberg et al., 2017). I resterande del av studien har författarna valt att benämna homosexuella som samkönade.

Identitetsprocess som en viktig del i acceptansskapandet

Enligt Eriksons teori om psykosociala stadier, utvecklar individen sin identitet efter varje genomgående stadie (Knight, 2017). Teorin innefattar åtta psykosociala utvecklingsstadier (se figur 1), där det första stadiet handlar om spädbarnet. Spädbarnets utveckling är beroende av vuxna individer då det är helt utlämnat, här utvecklar spädbarnet antingen ett förtroende eller en misstro till andra. I det andra stadiet utvecklar barnet en viss kontroll över sig själv, här utvecklar barnet sitt självbestämmande och det blir också mer oberoende av vuxna individer. Det tredje stadiet i Eriksons teori handlar om att barnet ska utveckla sin förmåga och kontroll genom lek. Leken är avgörande för den sociala interaktionen. Eriksons fjärde stadie fokuserar på att barnet bör utveckla sitt självförtroende genom mer utmanande samt komplicerade uppgifter vilket också ökar barnets självinsikt. När barnet övergår till tonåring sker det enligt Erikson i det femte stadiet. Tonåringen utvecklar sin identitet genom att finna sin sexuella identitet. När tonåringen finner sin sexuella identitet bidrar det till att individen utvecklar sig själv. Tonåringen förväntas finna sin roll i samhället genom att förstärka sin identitet.

För att en individ ska gå vidare till nästa stadie behöver individen genomgå en kris, krisen sker i den sociala miljö individen lever i samt inom den generationsöverskridande

miljön. Individens identitetsutveckling avgörs beroende på vilket sätt individen hanterar de olika psykosociala kriserna genom livets gång, antingen hanterar individen det på ett framgångsrikt eller misslyckande sätt i utvecklingen med sig själv. Misslyckas individen med utvecklingen i krisen stagnerar den i stället för att utvecklas. Då denna studie är inriktad på vuxenåldern utgick författarna ifrån det sjätte och sjunde stadiet i Eriksons psykosociala utvecklingsstadier (Knight, 2017).

I det sjätte stadiet i Eriksons teori innefattar det en avgörande roll för hur en individ utvecklar sin relation till en eventuell livspartner genom anslutning (Knight, 2017). I detta steg förväntas individen uppnå en mogen vuxenålder. Med en god utveckling av krisen blir förväntningarna att individen ska utveckla en trygghet i sig själv i relation till arbete och eventuellt bilda familj. Individen förväntas kunna bevara relationer och samtidigt sin egen identitet som skapas i interaktion med andra. Misslyckas individen att genomgå krisen kan individens sociala utveckling avstanna och innebära social isolering samt avsaknad av nära relationer.

Vidare beskriver Eriksons teori att om en individ i det sjunde stadiet hanterat krisen framgångsrikt utvecklas individens identitet samt synsätt att se på sin omvärld (Knight, 2017). Det handlar om individens förmåga till fortsatt utveckling i familjelivet samt alla sociala sammanhang. Individen förväntas fokusera på det positiva och betydelsefulla i dennes liv genom att tänka positivt på kommande generationer. Utvecklas individen framgångsrikt innefattar det att individen funderar över meningen med livet och vara tillfreds med sin livssituation och känna sig behövd. Individen bär då en känsla av omhändertagande samt en vilja av att dela med sig till kommande generation om krisen hanteras framgångsrikt. Har individens kris däremot misslyckats i integrationen stagnerar individen i sin utveckling vilket bidrar till att individens mål blir nästintill omöjliga att uppnå.

I det sista steget utifrån Eriksons perspektiv reflekterar den vuxna över sitt liv. Här känner individen antingen en tillfredsställelse i sin tillvaro eller ett misslyckande av sina prestationer. Känner individen ett misslyckande över livet, resulterar det i att individen upplever att dennes liv vart meningslöst då de fokuserat på fel saker. Individen tänker då på

vad den kunde gjort annorlunda. Skulle individen uppleva sig vara tillfredsställd med livet, blickar den då tillbaka på livet med en känsla av gott samvete utan att känna sig ångerfull.

Figur 1

Erikson's Stages of Psychosocial Development

Not. Figuren är hämtad från discover.hubpages.com (2013)

Heteronormativitet påverkar samkönades vardag och skapar exkludering

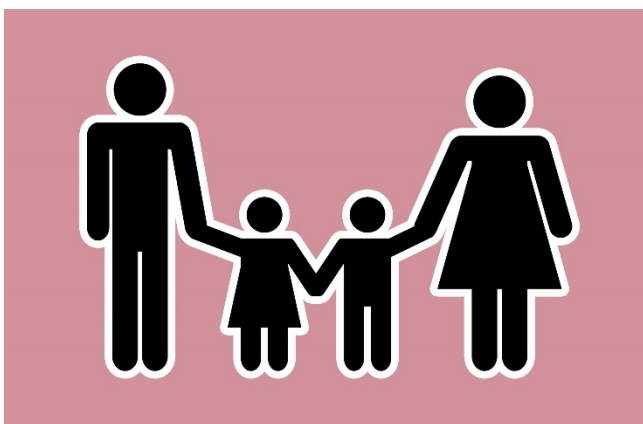
Samhället är skapat genom strukturer med hjälp av normer, precis samma gäller samhällsgrupper, de är också skapade genom normer (Lundberg et al., 2017). De grupper som mest lever efter de normer samhällsstrukturen skapat är de grupper med mest maktinflytande. Samhället präglas av en heteronorm som är den bidragande faktorn till att vi människor lever i ett heteronormativt samhälle (Lundberg et al., 2017). Det är så implanterat hos människor sedan århundraden tillbaka att det gör det omöjligt att bryta den normen (Lundberg et al., 2017). På grund av normer människor skapat har det allt eftersom bildats minoritetsgrupper i samhället. Minoritetsgrupper är grupper för de individer som inte tillhör normen och grupperna växer i både antal individer samt antal grupper (Lundberg et al.,

2017). Grupperna är transparenta men kan bli tydliga beroende på i vilken kontext man befinner sig i (Lundberg et al., 2017). Samkönade individer kämpar dagligen mot normer i samhället och det är uppenbart att det heteronormativa samhället genomsyras av familjekonstellation kärnfamiljen (se figur 2) alltså mamma, pappa och barn (Oren & Ben-Ari, 2020). Heteronormativitet innebär också att skilsmässor inom samkönade äktenskap är mer tabu och att de föräldrar som skiljer sig anklagas för att inte tänka på barnets bästa (Allen & Goldberg, 2020).

Samkönade föräldrar känner sig tvungna att ge sina barn både kunskap samt ett språk för att kunna argumentera för att deras familjekonstellation (Oakley et al., 2017). Detta med anledning av att de avviker från normen på grund av det heteronormativa samhällets struktur. Att samhället präglas av heteronormativitet kan vara en förklaring till samhällets bristande kunnande att tillämpa stöd och resurser till våldsutsatta samkönade personer (Oakley et al., 2017). En kärnfamilj anses fortfarande vara det normala i samhället, trots att kärnfamiljen har blivit en minoritet i exempelvis Storbritannien (McDonald & Morgan, 2019). Dock är det fortfarande de gamla kvarlevda normerna som styr samhällsstrukturen (McDonald & Morgan, 2019). Normer tänker man oftast inte på förrän någon bryter dem. Heteronormativitet handlar inte bara om sexualitet utan är mycket större än så (Lundberg et al., 2017). Det handlar också om det som samhället eller allmänheten förväntar sig av människor. Exempelvis en individ född med ett kvinnligt kön förväntas uppträda feminint och klä sig likaså. Allmänheten antar att du är heterosexuell till dess att du säger något annat, likadant när det kommer till hur en familj är uppbyggd. Personer tar för givet att en familj är skapad genom två motsatta kön och därmed representerar kärnfamiljen (Carroll, 2018).

Figur 2

En exempelbild som förmedlar vad begreppet heteronormativitet kan innebära

Not. Figuren är hämtad från time.com (2015)

Sociala kategorier utifrån ett intersektionellt perspektiv

Det intersektionella perspektivet används för att fånga upplevelsen hos den enskilda individen angående dennes sociala kategorier som sexuell läggning, könstillhörighet, etnisk bakgrund samt socioekonomisk ställning (se figur 3). Upplevelsen av individens sociala kategorier kopplas samman med hur individen upplever fattigdom, sexism, heterosexism, rasism vilket är några av de systematiska förtryckssystem som finns i samhällets struktur (Lundberg et al., 2017). På grund av normer i samhället upplever individen att förtryckssystemet påverkar könsidentiteten genom att de ej passar in. Individen har svårt att stå upp för sin identitet på grund av människors saknad av kunskap beträffande avvikande sexuella läggningar (Nagoshi et al., 2017). En heterosexuell individ som följer heteronormen i samhället påverkas eventuellt inte av sin sexuella läggning jämfört med en homosexuell individ. En homosexuell individ kan påtagligt uppleva förtrycket för att individen avviker från det som anses vara normalt i samhället. Individen som i detta fall är homosexuell avviker från samhällsnormen då en man och en kvinna uppfattas som det normala i en relation (McDonald & Morgan, 2019).

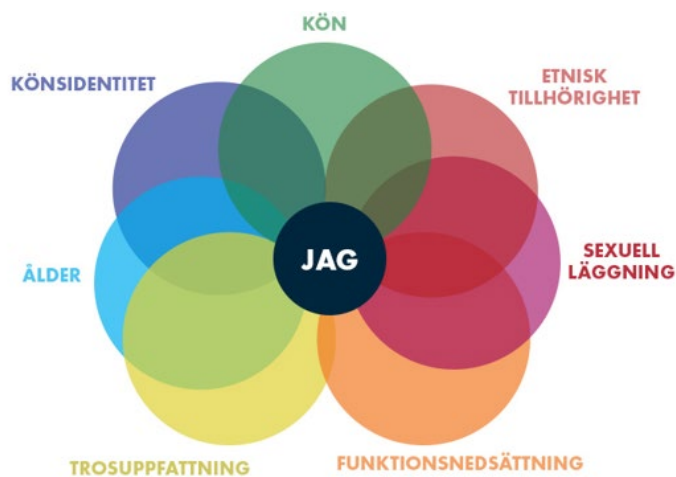
För att tydliggöra de sociala kategoriseringarna samt det systematiska förtryckssystemet ges här ett exempel. En välutbildad homosexuell ensamstående kvinna med annat etniskt ursprung i 40-årsåldern, i jämförelse med en heterosexuell lågutbildad svenskfödd vit man i 50-årsåldern som lever i en kärnfamilj. Enligt det systematiska

förtryckssystemet hamnar kvinnan av flera aspekter utanför samhällets normer i jämförelse med mannen då hon dels är kvinna, homosexuell, ensamstående, yngre, och har ett annat etniskt ursprung. Att vara kvinna är lägre i hierarkin likaså hennes lägre ålder, hon tillhör tre minoritetsgrupper då hon är homosexuell i ett heteronormativt samhälle, är ensamstående där kärnfamiljen är normen och hamnar ytterligare i en minoritetsgrupp på grund av sitt etniska ursprung (Lundberg et al., 2017; Wade & Harper, 2020). Genom samhällets normativa syn om det som anses vara normalt samt onormalt kan det bidra till att samkönade individer upplever att de är osynliga i samhället vilket kan bidra till att de hamnar i en minoritetsgrupp (Dessel et al., 2017).

Intersektionalitet handlar om hur maktstrukturen är uppbyggd i samhället, de som lever inom normen tillhör samhällsgrupper med inflytande medan de som avviker från normen hamnar i olika minoritetsgrupper (Lundberg et al., 2017). Ju mer en individ passar in i samhällets normer desto bättre förutsättningar får individen över sina val samt över sitt eget liv. Beroende på vilken minoritetsgrupp individen tillhör avgör samhällsnormerna. Normerna är internationella men kan skilja sig beroende på om ett lands ekonomi, statskick samt hur religiöst landet är (Zhabenko, 2019). Ett exempel: befinner sig en utländsk homosexuell individ i en förort där homosexualitet ses som förbjudet väljer individen att dölja sin sexuella läggning. Hade de däremot flyttat till en större stad där det är accepterat att leva ut sin sexuella läggning hade de då avvikit från sitt ursprung i stället, alltså hamnat i en annan minoritetsgrupp på grund av etniska normer. Alltså kan en individ tillhöra en eller fler minoritetsgrupper samtidigt beroende på vilken kontext individen befinner sig i (Lundberg et al., 2017).

Figur 3

En exempelmodell som beskriver vad begreppet intersektionalitet innehåller

Not. Figuren är hämtad från kunskapsguiden.se (2020)

Att leva i Sverige som samkönat par

Sverige är ett av 27 medlemsländer i EU, där är det policy att alla medlemsländer som ingår måste förhålla sig till de lagförslag som beslutas (Europeiska unionen, 2020). Medlemsländerna har två år på sig att implicera lagförslagen från EU i lagstiftningen. Eftersom det finns en lag enligt EU som säger att ingen ska diskrimineras på grund av sin sexuella läggning, förväntas alla länder eftersträva det inom tidsperioden. Det är endast lagligt för samkönade par att gifta sig i 15 av 27 medlemsländer. Enligt EU finns det alternativ för samkönade personer som lever i ett land där vigsel av samkönade par utesluts, de kan då åka till ett annat EU land som tillåter samkönade äktenskap enbart för att gifta sig och sedan åka tillbaka hem igen (Europeiska unionen, 2020).

I Sverige är alla samkönade personer skyddade av diskrimineringslagen oavsett individens bakgrund, sexuella läggning, kön, ålder, etnicitet samt trosuppfattning (Regeringskansliet, 2018). Diskrimineringslagen om HBTQ-personers rättigheter har delvis utformats för att samkönade personer ska inkluderas i samhället (Regeringskansliet, 2018). Ett viktigt årtal Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (2019) hänvisar till år 2009, inte förens då fick samkönade par gifta sig lagligt vilket har bidragit till att HBTQ-personers rättigheter och inkludering i samhället har ökat.

I jämförelse med att kvinnor som lever i samkönade förhållanden sedan år 2005 erbjuds hjälp av landstinget för att kunna bli gravida genom assisterad befruktning, får inte män som lever i samkönade relationer samma hjälp. Samkönade gifta par oavsett kön har kunnat ansöka om gemensam adoption sedan år 2003. Femton år senare blev det lagligt för samkönade sambopar att ansöka om adoption (RFSL, 2019).

Enligt Regeringen (2020) har förändringar skett i arbetet om att stärka HBTQ-personers rättigheter och möjligheter. HBTQ-personers ställning stärks successivt i Sverige vilket är positivt enligt regeringen när det kommer till förändring gällande synen på homosexualitet i samhället. Regeringen uttrycker att det endast är en liten del av minoritetsgruppen som diskrimineras på grund av sin sexualitet samt utsätts för våld. Den större delen av minoritetsgruppen upplevs vara accepterade i samhället genom ökad jämställdhet på grund av regeringens arbete för människors lika värde. Regeringen ser det som oacceptabelt att HBTQ- personer diskrimineras i Sverige och att det finns en ojämlikhet samt en utsatthet kvar.

Enligt RFSL har alla företag och verksamheter möjlighet att utbilda personal som gör att företag får en HBTQ-certifiering (RFSL, 2021). Certifikatet har ett utgångsdatum efter tre år och bör då uppdateras för att företaget ska få behålla certifikatet. Det finns endast några fåtal HBTQ- certifierade förskolor/skolor, sjukhus och vårdcentraler i Sverige (RFSL, 2021). Även om det saknas HBTQ-certifikat på flertalet verksamheter och företag i Sverige kliver diskrimineringslagen in för att bland annat stödja barns lika rättigheter och att förskolor ska arbeta förebyggande utifrån diskrimineringslagen (Regeringskansliet, 2018).

Folkhälsomyndigheten (2021) visar att HBTQ-personer upplever en avsevärt större psykisk ohälsa jämfört med heterosexuella och cispersoner (som innebär att de identifierar sig som sitt biologiska kön/motsatsen till transsexuella personer). En bra och jämställd hälsa är det generella målet som ska uppnås för hela samhället. Folkhälsomyndigheten arbetar för att sprida kunskap om HBTQ-personers rättigheter genom olika insatser och metoder. En insats folkhälsomyndigheten har uppmanat Socialstyrelsen (2019) till, är att skapa en webbutbildning som framtagits enbart för att öka HBTQ-personers förtroende för Socialtjänsten. Webbutbildning ämnar till att bidra med mer kunskap till verksamheter inom

vård och omsorg genom reflektion och diskussion. Enligt Socialstyrelsen kan en chef påverka sin verksamhet genom nya strukturer samt nya synsätt om HBTQ-personers upplevelser. En förhoppning med utbildningen är att varje HBTQ-person får det stöd den behöver i mötet med personal och framför allt ett mer inkluderande bemötande. Med ett HBTQ-perspektiv inom socialtjänsten eftersträvar Socialstyrelsen att med webbutbildningen synliggöra normer inom socialtjänsten (Socialstyrelsen, 2019).

Syfte

Hur ska samhället få bort alla inplanterade normer som skapar minoritetsgrupper och utanförskap? Författarna ville skapa sig en förståelse om samkönade föräldrars upplevelser kring bemötandet i vardagliga organisationer genom att ta del av deras berättelser.

Syftet med studien är att få en inblick i hur samkönade föräldrar upplever bemötandet inom förskola/skola och vården. Frågeställningen som ska besvaras med studien är: Hur upplever samkönade föräldrar bemötandet inom förskola/skola och vården?

Metod

Studiens design

I föreliggande studie användes kvalitativ metod för att ta del av människors upplevelser och erfarenheter som tillhör en minoritetsgrupp. Kvalitativ metod lämpar sig vid subjektiva upplevelser och fördjupning i psykologiska fenomen som i detta fall är samkönades föräldrars upplevelser kring bemötandet av personal. Kvalitativ metod bidrar även till ökad detaljrikedom (Ahrne & Svensson, 2015).

Urval

Det var totalt tio respondenter som deltog i studien. Fem av respondenterna identifierade sig som kvinnor och fem av respondenterna identifierade sig som män. Samtliga deltagare hade minst ett gemensamt barn med en samkönad person som de levde tillsammans med. Åldern på respondenterna var mellan 31 år till 46 år och medianen var 35

år. Åtta av respondenterna bodde i större städer och de två resterande bodde i mindre städer. Det framkom genom intervjun att en mamma samt en pappa hade annan etnisk bakgrund än svensk bakgrund som resterande respondenter.

För att få svar på frågorna vände sig författarna till bekanta samt till HBTQ organisationer för att rekrytera potentiella respondenter. Författarna använde sig av två olika sätt att rekrytera respondenter. Det första var att skriva ett offentligt inlägg på Facebook som innehöll information om vad studien var tänkt att undersöka där författarnas vänner delade inlägget. Författarna uppmanade sina Facebookvänner att dela inlägget för att få hjälp att rekrytera personer som stämde överens med författarnas krav. Inklusionskriterierna för att delta i studien var delvis att identifiera sig som en cisperson samt att leva i en samkönad relation med minst ett gemensamt barn och varit i kontakt med förskola/skola samt vården för att avgränsa urvalet. Genom att ha dessa kriterier önskade författarna att möta respondenter som hade erfarenhet och upplevelser inom studiens intresseområden.

Procedur

Författarna genomförde en intervju per respondent och alla intervjuer skedde digitalt, via en zoomlänk som skickades ut i god tid före intervjun ägde rum. Intervjun tog mellan 40 - 60 minuter. Genomförda intervjuer bidrog till en ökad detaljrikedom för författarna. Under intervjuerna och transkriberingen arbetade författarna nära respondenterna i det digitala mötet (Ahrne & Svensson, 2015). Under intervjuerna var målet att respondenterna skulle känna sig avslappnade och utveckla sina svar så utförligt som möjligt vilket gjorde att probing tekniken användes. Det innebär att författarna ställer följdfrågor genom att till exempel be respondenterna utveckla sina svar eller hur de menar eller vad de menar med sina svar (Dahlgren & Johansson, 2019). De öppna frågorna ger mer flexibilitet och ökar chansen för att komma närmare kärnan med spontana följdfrågor. När sista frågan är ställd får respondenten möjlighet att reflektera ytterligare över frågorna ifall det finns något mer respondenten vill tillägga eller ändra. Intervjuerna utfördes digitalt av flera skäl, dels på grund av pandemin som fortfarande råder men framför allt handlar det om geografiska

svårigheter och tidsaspekter. Författarna använde sig även av icke verbal probing under intervjun vilket menas att man visar respondenter intresse genom att nicka instämmande och säga Hm när de delade med sig av sina erfarenheter och upplevelser (Dahlgren & Johansson, 2019).

Instrument

De semistrukturerade intervjuerna baserades på en intervjuguide med öppna frågor. Frågorna i intervjuguiden (se bilaga 2) är egenkonstruerade och baseras på tidigare forskning samt de valda teorier för studien. Exempelvis handlade intervjufrågorna om hur respondenterna upplever bemötandet inom förskola/skola och vården samt om de upplever att de är inkluderade/exkluderade utifrån sexualitetsnormen. Det valdes öppna frågor i intervjuguiden då respondenten får större möjlighet att utveckla sina tankar och funderingar kring frågan (Ahrne & Svensson, 2015).

Etiska överväganden

Samtliga respondenter fick ta del av ett missivbrev via mejl (se bilaga 1) där det framgick att undersökningen var frivillig samt att respondenten fick avbryta sitt deltagande. Författarna förhöll sig till Vetenskapsrådet (2017) och dess riktlinjer på följande sätt: informerade respondenterna att deras information och kontaktuppgifter hanteras konfidentiellt vilket innebär att författarna samt en handledare endast har tillgång till materialet. Respondenterna gav samtycke både via missivbrevet samt innan genomförd intervju att de ville delta frivilligt. Efter att de tagit del av missivbrevet mottogs ett skriftligt svar att de hade tagit del av informationen och innan påbörjad intervju informerades respondenterna återigen om deras rättigheter. Via nyttjandekravet tillfrågades respondenterna om inspelning av deras intervju via ett röstmemo var möjligt, för att sedan transkribera och efter det raderas. Eftersom alla respondenter var över 18 år fick de själva bestämma över sitt deltagande. Samtliga respondenter informerades att deras intervju endast kommer att användas i studiens syfte (Brinkman & Kvale, 2014).

Tillvägagångssätt i analys

I genomförandet av analysen valde författarna att använda sig av en tematisk analys utifrån rekommendationer från Braun och Clarkes (2006) tematiska analys. Deras tematiska analys består av sex steg och de olika stegen användes som ett hjälpande verktyg för en fördjupning av allt material. Tack vare den tematiska analysens flexibilitet upplevde författarna att respondenternas utsagor tolkades genom identifiering, analyser och att liknande mönster hittades i den insamlade data.

I det första steget i analysen började transkriberingen av intervjuerna, genom att skriva ned ordagrant det respondenterna delade med sig av under intervjun vilket är den insamlade data. Sedan fördjupade författarna sig i den insamlade data genom att läsa igenom allt insamlat material vilket var tidskrävande men nödvändigt för att få en övergripande bild av det empiriska materialet. Under tiden skrevs anteckningar samt markeringar i materialet för att undvika bortfall av tankar eller idéer som väcktes hos författarna.

Under steg två var det viktigt att arbeta systematiskt med den insamlade data. Genom användning av överstrykningspennor i olika färger för att markera det som upplevdes var av betydelse när författarna gick igenom den insamlade data. Samtidigt skrevs egna tankar ned i marginalen samt satte post it lappar för att identifiera utsagor. Det var även denna noggrannhet som blev det grundläggande för kodningen av data, då författarna synliggjorde respondenternas perspektiv och skrev ner det de upplevde var av vikt för studien.

I det tredje steget sorterade samt utsorterades de koder som kodats innan, för att identifiera potentiella teman. Genom att försöka kombinera olika koder förhöll författarna sig även till att skapa olika subteman och underkategorier. Här söktes liknande utsagor eller utsagor med liknande innebörd som var relevanta för analysen. Författarna skapade även ett övrigt tema där de utsagor hamnade som var meningsfulla men som inte gick att koda tillsammans med andra. Detta gjordes för att inte slänga bort meningsfulla utsagor utan för att ha dem nära till hands.

Under det fjärde steget låg fokus på att kontrollera de teman som kodats samman genom den insamlade data. Här eftersträvades tydliga likheter samt skillnader i de identifierade teman, fanns det tydliga skillnader i ett tema delades temat upp och fanns det tydliga likheter mellan olika teman valde författarna att sammanställa dem till ett övergripande tema. Här identifierades nya teman efter ytterligare en genomgång av den insamlade data igen. Författarna rekonstruerade även ett tema som ansågs hade för stora skillnader.

I det femte steget definierade författarna samt namngav de olika huvudteman. Författarna begränsade sina huvudteman genom att korrekturläsa analyschemat för att se vilka teman som var mest relevanta och redogjorde för dess synvinkel. Studiens slutliga huvudteman samt subteman fångar essensen av den empiriska data och gav dem relevanta namn för att fånga läsarens intresse ögonblickligen.

Under det sjätte och sista steget har författarna nu framställt huvudteman samt subteman, de presenteras nedanför (se tabell 1). Vidare görs en redogörelse av de huvudteman och subteman i resultatet samt applicera respondenternas upplevelser och uppfattningar i form av citat.

Resultat

I resultatet belyses att samkönade föräldrars upplevelser kring bemötandet av personal på förskola/skola och vården. Forskningsfrågan har besvarats genom teman som förstärkts med citat och en beskrivande text.

Tabell 1

Teman, med underliggande subteman

Samkönade föräldrar är nöjda med sin tillvaro	Det sker en exkludering inom förskola/skola och vården	Det finns en kunskapslucka att fylla i organisationen
--	---	--

Positivt bemötande inom förskola/skola och vården	Att komma ut flera gånger om dagen	Normkritiskt tänkande
Negativ uppmärksamhet har förflyttats från samkönade	Att möta omgivningens reaktioner	Kompetensutveckling

Samkönade föräldrar är nöjda med sin tillvaro

Studiens respondenter uttrycker att de är nöjda med sin tillvaro och har en upplevd känsla av ett positivt bemötande inom förskola/skola samt vården. De uttrycker att de får sina behov tillgodosedda och att bemötandet i det vardagliga mötet med personal inte påverkar dem negativt med anledning av deras sexuella läggning.

Positivt bemötande inom förskola/skola och vården

Respondenterna upplever att de är trygga i sig själva och påverkas inte av yttre faktorer. Dem anser att de inte blir orättvist behandlade på grund av sin sexuella läggning. Respondenterna upplever att fokus ligger på de centrala i sammanhanget i stället för att de lever i en samkönad relation. Majoriteten av respondenterna är positiva till bemötandet inom förskola/skola och vården. **R4** *“Det har bara varit positivt bemötande, aldrig något negativt. [...] Absolut ingen som tar avstånd”*. **R1** *“Min huvudsakliga upplevelse är att det är en icke upplevelse, nästan. Det märks inte. Min känsla är att jag blir behandlad som de flesta jag möter”*

Även om respondenterna emellanåt får ett förvånat bemötande angående deras sexuella läggning av personalen, upplever de inte bemötandet negativt. I stället tänker respondenterna att det handlar om en kunskapsbrist och nyfikenhet från personalens

perspektiv. Alltså har respondenterna en förmåga att vända obekväma situationer till något positivt genom att de är trygga i sig själva. Tack vare deras inre trygghet verkar de tolka andras blickar som en nyfikenhet i stället för något negativt.

R5 "Men kanske mer utifrån en nyfikenhet från andra, är de här två pappor eller hur ser den här konstellationen ut. Jag tror att man tittar några extra varv för att försöka förstå att de här sticker ut. Är det här två pappor här liksom eller inte. Om vi pratar väntrum liksom så har jag märkt det men det kanske är att jag intalar mig också men att det är ett nyfiket perspektiv och inte ett nedsättande perspektiv".

Negativ uppmärksamhet har förflyttats från samkönade

Respondenterna upplever att deras sexuella läggning inte längre är något uppseendeväckande inom förskola/skola och vården. Nu finns det andra minoritetsgrupper eller mer avvikande egenskaper som drar till sig uppmärksamheten exempelvis transsexuella personer, familjer med könsneutral uppfostran eller en stor åldersskillnad inom familjen. Detta anser studiens respondenter som något positivt för deras minoritetsgrupp, då det finns individer som avviker mer från heteronormen än samkönade.

R8 "På BVC vet dom ju om vår relation så det är inga konstigheter där heller. Däremot har det blivit ett problem att vi säger hen till våra barn. Det är en mycket större grej än att vi är lesbiska, haha. Så vi kommer lite så som familjen knas."

R9 "På nått sätt nästan det här med att homosexuella par som lite gammalt. Det finns nyare problem som har uppkommit och då slutar man lägga fokus på det här, det vore ju illa om man tappar det liksom att man går tillbaka till att säga fel eller att plötsligt bete sig konstigt för att det kommer ett homosexuellt par. Men jag tror också man har börjat lägga mer fokus kring just nu transsexuella personer som hamnar oerhört i kläm i vården. Och då blir ju vi bara vanligt homosexuella mammor rätt tråkiga, då glider vi bara med i vården och så länge det funkar så är det ju bra".

Vidare är respondenternas upplevelse att deras sexuella läggning är en icke upplevelse. Vilket innebär att det inte är någon upplevelse då respondenterna uttrycker att personalen bemöter alla inkluderande, fokus hamnar då ifrån deras sexuella läggning. I stället finns det andra saker som väcker uppmärksamhet, i detta fall ålderskillnaden mellan det yngsta samt det äldsta barnet.

R9 "Där vi har varit i vården så är vi inte särskilt intressant homosexuellt par. Det är mer intressant att vi har fyra barn eller att den äldsta är 18 år och den yngsta noll. Alltså det är, folk fastnar i helt andra funderingar eller tankar än att vi just är två mammor och det är skönt"

Det sker en exkludering inom förskola/skola och vården

Samkönade föräldrar upplever en exkludering i olika situationer inom förskola/skola och vården när heteronormen blir påtaglig. Exempelvis vid föräldrautbildning när personalen uttrycker i en övning att alla pappor ska ställa sig upp, trots att personalen vet att två samkönade mammor deltar.

Att komma ut flera gånger om dagen

I intervjuerna framkom det att respondenterna upplever att minoritetsgrupperna blir tydliga genom samhällets normativa syn i bemötandet inom förskola/skola och vården. Respondenterna befinner sig i en sexuell minoritetsgrupp som innebär att de i vissa sammanhang blir helt utestängda från samhället. Upplevelsen genom respondenterna är att de samkönade har mindre inflytande när de hamnar i situationer där minoritetsgruppen blir påtaglig.

R3 "Vi ville gå någon föräldraförberedande kurs. Öh och då fick vi svaret att men det får inte ni. Ni släpps inte in i dom därför att ert barn inte ligger i nån av era kroppar och det är bara den som har barnet i sin kropp, plus en partner som får gå de kurserna".

R9 *“En gång under föräldrautbildningen där jag och min fru reagerade på. För då skulle pappan ställa sig upp och det vart mest irriterande eftersom vi hade ju vart med, de visste ju att vi var två kvinnor. Det kändes onödigt”.*

Respondenterna uttrycker att de upplever exkludering genom att ständigt bli påmind om att de avviker från de sexuella normerna i samhället och därmed behöver de ständigt komma ut och förklara sig.

R1 *“I början när jag kom ut då var det liksom en stor sak på nått sätt, första gången var det jättestort, men sen var det bara nån sån här grej att det tar aldrig slut, att komma ut. Man får komma ut och komma ut och komma ut”.*

Att möta omgivningens reaktioner

Vid upprepade tillfällen under intervjuerna uttryckte respondenterna att det blir tydligt att samkönade är en minoritetsgrupp inom förskola/skola och vården. Det blir tydligt i mötet med personalen att respondenterna avviker från sexualitetsnormen. Respondenterna har upplevt obehagliga situationer, där det blir påtagligt att personalen framställer sig själva som om de tillhörde en högre social kategori. **R8** *“Ja men alltså 60 plus vita män är alltid lite utmaning överallt i samhället, men absolut inom vården”.*

R5 *“Jag kan komma på ett tillfälle som jag upplevde som kränkande och det var när jag ville ha en remiss för en fertilitetsundersökning. Och då när frågan kom om hur min familjekonstellation såg ut så tyckte den läkaren att jag inte behövde nån fertilitetsundersökning och då kände jag att jag har ju rätt till den precis som vem som helst”.*

En respondent delade med sig av en obehaglig upplevelse som utspelade sig på förskolan under sista dagen på inskolningen för sitt barn. Detta var respondentens första möte med berörd personal då inskolningen innan hade skett med respondentens man. **R7** *“Hon liksom drog undan handen som om det vore något farligt, äh och nästan ett halvt kliv tillbaka”.*

och en min som var mild förskräckelse. Om jag ska sätta ord på det, så var det en väldigt jobbig upplevelse.”

Det finns en kunskapslucka att fylla i organisationen

Samkönade föräldrars upplevelse är att personalens bemötande till viss del är präglade av det heteronormativa samhället. Då personalen bemöter och förutsätter att alla familjer är uppbyggda av en mamma och pappa, alltså en kärnfamilj. Respondenterna uttrycker att de känner ansvar att samtala tidigt med sina barn om olika familjekonstellationer. Dels för att normalisera sin familjekonstellation, dels för att barnen ska känna sig inkluderad i samhället och ge dem samma förutsättningar som alla andra. I grunden handlar det om att samhället är uppbyggt av normer som inte går att bryta. De individer som avviker från normen är de som efterfrågar kunskap om normkritiskt tänkande samt strukturer för att avveckla normerna och dess maktinflytande.

Normkritiskt tänkande

Respondenterna upplever att allmänheten förväntar sig att de ska uppträda efter det biologiska kön man tilldelas vid födseln. Beroende på vilket kön man har förväntas man klä sig, uppföra sig och tycka om specifika saker. Respondenterna är medvetna om att deras minoritetsgrupp lever i ett samhälle präglat av heteronormen och vilket de upplever fungerar ganska väl. Dock anser respondenterna att ordval och andra formuleringar skulle vara enkla medel för att på ett normkritiskt sätt inkludera alla utifrån en positiv synvinkel samt uppmärksamma alla familjekonstellationer. Med ett normkritiskt tänkande ökar samkönades tillhörighet och en ökad känsla av gemenskap. **R4** *“Nej det finns inga böcker med mamma och mamma eller pappa och pappa, sånt finns ingenting faktiskt på mina barns förskola”.*

R5 *“De gjorde liksom om inredningen med rummen och lite såhär nya möbler och sånt och då fick ett rum namnet mamma, pappa, barn rummet. [...] Det tog väl liksom i taket från min sida. Men nu heter det familjerummet i stället och utefter det har så har det ju hänt, det har hänt grejer. De har köpt in mer, de hade ingen litteratur med andra konstellationer mer än*

kärnfamiljen till exempel. Vi har också ett barn med en annan hudfärg än sina pappor, vilket också saknades inkluderingar i deras material för förskolans verksamhet”.

Normerna i samhället är osynliga fram tills att någon avviker från dem. Respondenterna upplever att de förväntas vara någon de inte är och blir ifrågasatta utifrån sexualitetsnormen.

R10 *“Jag känner mig inte diskriminerad, snarare utanför i många sammanhang som ofta innebär att det bara handlar om hur viktig mamman är till exempel när vårdpersonal pratar om anknytning, amning osv. Kanske känns lite diskriminerade att jag i broschyrer och annat känner mig som en pappa eftersom det bara finns en mamma inom vården och det är den som fött barnet”.*

R5 *“Vi fick ofta en följdfråga när vi båda var med, åh vem är det här liksom. Det var inte naturligt nånsin att vi var två pappor utan det var liksom alltid nått som vi behövde förklara att vi var. Och sen när man ser det i journalen att det står två pappor så är det klart man blir såhär: Jaha är det här relevant för mitt barns hosta liksom [...] Jag har ju aldrig liksom fått frågan om liksom om jag har en partner till exempel utan det har alltid varit om jag har en tjej eller fru liksom. Så att den heteronormativiteten lever ju jättestark”*

Kompetensutveckling

Studiens respondenter uttrycker att genom kompetensutveckling samt utbildning inom både förskola/skola och vården finns det en möjlighet att bredda kunskapen i personalens bemötande på ett normkritiskt sätt. Det handlar om att alla ska känna sig sedda och välkomnade av den personal man är i kontakt med.

R6 *“Vi behöver inte säga mamma och pappa, vi kan säga föräldrar eller dina vuxna” [...] “Det handlar inte om att du måste säga mamma och pappa om du tycker det är jobbigt, eller pappa och pappa om du är obekvämt med det. Jag tänker att det borde vara en ganska enkel grej att utbilda folk inom förskolan, att formulera om frågorna så att alla känner sig inkluderade”*

En majoritet av respondenterna är överens att det är lätt att tappa fokus på det väsentliga i sammanhanget. Speciellt inom vården men även inom förskola/skola då fokus flyttas från det väsentliga till respondenternas familjekonstellation eller deras sexuella läggning. Eftersom det blir fel fokus i mötet för respondenterna uttrycker de att samtlig personal inom förskola/skola och vården behöver kompetensutveckling för att täppa kunskapsluckan och på så sätt inkludera alla.

R6 *“Inte otrygg mer frustrerad och less [...] när jag sökte vård till, akutsjukvård till vårt lilla barn. Och av någon anledning så stod bara en utav oss mammor med på kontaktlistan. Och då säger liksom hon som sitter där: jaha så det här är mamma K? Nej nej de är de inte, utan de. Jag heter A, och då blev hon såhär: jaha? så han har ingen mamma som heter K då? [...] Jag har mitt barn här och jag vill att fokus ska vara på att han blöder jätte jättemycket [...] det var så frustrerande då blev det en grej, det märktes att hon inte fick ihop de här.. överhuvudtaget. [...] ähh..det tog jättelång tid innan hon kunde förstå att det kunde finnas två mammor varav ingen var bonusmamma eller extramamma. [...] Det var absolut en situation som gjorde mig jätte frustrerad och ledsen och svår att hantera framför mitt barn ”*

Sammanfattningsvis framkommer det att respondenterna överlag är nöjda med sin tillvaro i bemötandet inom förskola/skola och vården. Samtidigt som respondenterna i vissa situationer känner sig exkluderade på grund av sin sexuella läggning. Vidare uttrycker respondenterna att det finns en kunskapslucka som bör täckas samt kompetensutveckling för samtlig personal.

Diskussion

Samkönade individer upplever sig ofta vara exkluderade i olika situationer ofta på grund av att de avviker från de rådande normerna i samhället (Handlovsky et al., 2018; Oakley et al., 2017). Författarna har valt att belysa samkönade föräldrar som är en av fler minoritetsgrupper i samhället genom att försöka få en inblick i hur samkönade föräldrar upplever bemötandet inom förskola/skola och vården. Överlag visar resultaten att

respondenterna upplever relativt positivt bemötande inom förskola/skola och vården, samtidigt som de även kan uppleva exkludering i vissa situationer. Respondenterna upplever att det finns ett behov av kompetensutveckling kring normkritisk tänkande vilket överensstämmer med tidigare forskning kring negativt bemötande (Garrison et al., 2018; Utamsingh et al., 2016).

Ett positivt bemötande upplevs i vardagen

Enligt Erikssons utvecklingsteori är individens identitetsprocess det centrala för individens utveckling för att individen ska bli trygg i sig själv (Knight, 2017). Men att ständigt bli påmind om att man som individ avviker från samhällets normer är en prövning i sig (Oren & Ben-Ari, 2020; Vosvick & Stem, 2019). Respondenterna upplever bemötandet olika men överlag är upplevelsen positiv inom förskola/skola och vården. Detta går dock emot tidigare forskning som pekar åt att samkönade föräldrar upplever ett negativt bemötande inom förskola/skola och vården (Goldberg & Smith, 2014; Ro & Olsson, 2020). I de situationer respondenterna upplever bemötandet mindre positivt uttrycker respondenterna nödvändigtvis inte att de ser bemötandet som något hotfullt utan tolkar det negativa som nyfikenhet eller bristande kunskap hos personalen (Knight, 2017). Att inte känna sig naturligt inkluderad kan leda till sämre självkänsla vilket i sin tur kan få negativa konsekvenser för identitetsutvecklingen (Knight, 2017). I linje med Erikssons teori om identitetsutveckling och specifikt kopplat till stadie sex, hade respondenterna utvecklat relationer som de lyckats bevara inom både familj och arbetslivet, detta genom den framgångsrika utvecklingen med sig själv. I linje med sjunde stadiet förmedlar respondenter att de fokuserar på det positiva samt det betydelsefulla de har i livet (Knight, 2017). Tolkningen är att det behövs mer forskning för att undersöka på vilka sätt individens identitetsutveckling kan relatera till upplevt bemötande.

Tidigare forskning (McDonald & Morgan, 2019) visar att det finns bristande kunskap i bemötandet mellan heterosexuell personal och samkönade individer. Det är ett bekymmer för alla som avviker från normen (McDonald & Morgan, 2019). Flera av respondenterna berättar om situationer där deras sexuella läggning eller familjekonstellation tappar fokus

inom förskola/skola och vården. I stället belyser samhället nya och mindre minoritetsgrupper som är mer avvikande än den minoritetsgrupp studiens respondenter är en del av (Lundberg et al., 2017). Detta har respondenterna iakttagit och de har blivit ett problem speciellt inom vården där personalens kunskap brister och erfarenhet kring bemötandet av dessa grupper som står utanför samhällets normer saknas. Återigen speglas respondenternas självkänsla genom att de är trygga i sig själva samt har utvecklat sitt synsätt av att se på sin omvärld (Knight, 2017). En intressant iakttagelse författarna gjort är att de samkönade papporna i studien är mer positiva generellt till bemötandet i de sammanhang studien valt att belysa. Papporna upplevs mer tacksamma för möjligheten att få leva de liv de gör, både i samkönad relation samt möjligheten att få vara förälder. Att leva i en samkönad relation och samtidigt få vara förälder är ingen självklarhet i alla länder (Kabir & Brinsworth, 2021).

Exkludering sker när individer avviker från normen

Lundberg et al. (2017) beskriver att genom användning av det intersektionella perspektivet fångas pappornas upplevelser om sociala kategoriseringar samt hur individen upplever dem. Då samkönade redan tillhör en minoritetsgrupp på grund av deras sexuella läggning kan man med hjälp av det intersektionella perspektivet förklara hur en individ som avviker från normen påverkas av maktstrukturen. Det intersektionella perspektivet belyser vikten av individens upplevelse om sociala kategoriseringar och maktstrukturer (Lundberg et al., 2017) vilket också är märkbart i respondenternas medvetenhet om tillhörighet (Nagoshi et al., 2017). En respondent uttrycker att äldre vita män framför allt inom vården alltid är en utmaning i sig. Författarna tolkar detta som att respondenten menade att äldre vita män oftast har en heteronormativ syn, kanske är detta en omedveten handling som kan ses som en mikroaggression. Den äldre mannen hamnar i en högre position än respondenten. Mannen som i detta fall är arbetar inom vården har automatiskt en högre ställning då hon söker vård hos honom, han tillhör högre sociala kategorier än respondenten. Dels är han man, han är äldre, hon är patient hos honom samt uppfattas han som heterosexuell. Vilket stärker respondentens upplevelse då hon hamnar i flertal minoritetsgrupper i relation till

den äldre mannen. Det finns en medvetenhet hos respondenten som förklarar hennes tillhörighet i dessa sociala kategorier, maktstrukturen är tydlig och kan kopplas till intersektionalitet med hennes erfarenhet i mötet med äldre vita män (Lundberg et al., 2017).

Respondenterna upplever att de avviker från sexualitetsnormen vilket bidrar till att de får komma ut flera gånger om dagen, detta tolkas att det är på grund av det hierarkiska förtrycksystemet i samhället (Lundberg et al., 2017). Vilket innebär att de samkönade har mindre inflytande genom maktstrukturer som skapats av förtrycksystemet. Ser man till hur respondenternas upplevelser är i kontakt med förskola/skola och vården, om att de ständigt behöver förklara sin sexuella läggning, bidrar personalen till en upplevelse av exkludering. Detta framgår i tidigare forskning som en omedveten handling av personalen (Marques et al., 2015). Exkluderingen sker kanske inte alltid med vilja utan genom en mikroaggression som innebär att en dold diskriminering sker, exempelvis genom en jourgong eller humor (Dessel et al., 2017). Eftersom samhället är uppbyggt av heteronormen bidrar det till att minoritetsgrupperna upplever en exkludering på grund av att de hamnar utanför samhällets normer, på så vis minskar deras inflytande i sitt vardagsliv (Dessel et al., 2017; McDonald & Morgan, 2019). Följer individen normer sker automatiskt en inkludering i samhället där ens förutsättningar samt inflytande blir till något positivt enligt Lundberg et al. (2017).

Respondenterna uttryckte att de upplevt obehagliga möten med personal inom förskola/skola och vården. En tolkning av dessa upplevelser kan vara att de avviker från sexualitetsnormen. En respondent berättade om ett första möte med en kvinnlig personal på förskolan. Personalen backade undan och ryckte bort sin hand när det egentligen skulle ske en naturlig presentation mellan förälder och personal. Författarna kan även koppla liknande situation till tidigare forskning då en man och kvinna ses som den normala konstellationen, allt annat är avvikande och därav har maktstrukturen skapats (McDonald & Morgan, 2019; Allen & Goldberg, 2020).

Det behövs mer kompetensutveckling i normkritiskt tänkande

Enligt tidigare forskning saknas det kunskap och utbildning kring bemötandet inom förskola/skola och vården (Marques et al., 2015; McDonald & Morgan, 2019) samtidigt som

det finns utbildningar som erbjuds till företag och organisationer (RFSL, 2021). Syftet med utbildningen är att höja kompetensen om normer och HBTQ personers livsvillkor samt att arbeta aktivt för att inkludera alla i bemötandet. Samtliga av studiens respondenter upplever att personalen kan uppfattas bli obekvämt och inte veta hur de ska förhålla sig gentemot de som anses vara i en avvikande familjekonstellation. Därför bekräftar respondenterna att utbildning behövs, vilket också påpekas i tidigare forskning (Utamsingh et al. 2016; Zhabenko, 2019).

Samhället genomsyras av att kärnfamiljen är det normala i samhället (Oren & Ben-Ari, 2020), vilket respondenterna upplever att de måste kämpa emot. Flera av respondenterna uttrycker att personal skulle behöva kompetensutveckling kring ett normkritiskt bemötande, dels för personal och föräldrar men framför allt för barnets skull. Enligt Carroll (2018) finns det samkönade som anpassar sig hela tiden samt döljer sin identitet för att överleva i samhället, detta stämmer överens med hur betydelsefullt bemötandet är gentemot föräldrar och barn för att alla ska känna sig inkluderade. Samhället förändras och utvecklas ständigt (Ro & Olsson, 2020). Normaliseringen av samkönade individer ökar genom att minoritetsgruppen växer, det bidrar då till att heteronormen blir allt mer transparent vilket betyder att gränserna mellan heteronormen och minoritetsgruppen blir allt mer flytande (Lundberg et al., 2017). För att inkludera alla behövs hela tiden vidareutbildningar som breddar kunskapen kring bemötandet och hur personalen ska förhålla sig till de som inte följer normen i samhället

Slutsats

Resultatet visar att det finns delade meningar kring positivt och negativt bemötande, men generellt upplevde respondenterna bemötandet positivt inom förskola/skola och vården. Majoriteten av respondenterna upplever att samhället är öppet och att deras sexuella läggning eller familjekonstellation inte är något hinder i vardagen. Men det finns situationer där respondenterna har en sämre erfarenhet kring bemötandet. Samtliga respondenter har berättat om minst ett tillfälle där de blivit utsatta för både indirekt och

direkt diskriminering på grund av att de tillhör minst en minoritetsgrupp som avviker från heteronormen.

Heteronormen i samhället är tydlig men det är ändå inget hinder att leva öppet som samkönad i Sverige enligt respondenterna. De uttrycker dock att det behövs mer kompetensutveckling inom förskola/skola och vården. Främst handlar det om kompetensutveckling inom normkritiskt tänkande för att i mötet kunna inkludera alla. Det finns en kunskapslucka i de organisationer studien har berört, vilket kan vara en bidragande orsak till respondenternas känsla av upplevd exkludering.

Studiens begränsningar

På grund av uppsatsens begränsade omfång och litet urval är studiens resultat ej generaliserbart om man ser till majoriteten av samkönade föräldrar i Sverige. Författarna ser inte generaliserbarheten som en svaghet då syftet var att ta del av samkönade föräldrars subjektiva upplevelser. Nackdelen med en kvalitativ ansats är att tolkningarna styr utifrån vem som analyserat det empiriska materialet vilket i detta fall är studiens författare och resultatet speglar då enbart författarnas tolkning. Styrkan i det fallet är att studien har haft två författare som har bearbetat samma material med olika förförståelse och perspektiv (Ahrne & Svensson, 2015).

Den kvalitativa metoden medför en del begränsningar vad gäller antal respondenter, då intervjuer samt transkribering är en väldigt tidskrävande metod (Ahrne & Svensson, 2015). Resultatet är baserat på hur frågorna är upplästa samt hur respondenterna tolkar frågan. Respondentens svar kan också vara påverkat beroende på hur bekväm respondenten känner sig i mötet med oss som intervjuar, även respondentens generella dagsform kan påverka dennes svar. Intervjuerna genomfördes digitalt av två anledningar, dels på grund av det geografiska avståndet, dels med anledning av covid-19 pandemin. Helst skulle intervjuerna ägt rum i fysisk kontakt. Den fysiska kontakten kan bidra till en större trovärdighet då respondenten får en annan möjlighet att spinna vidare på sina svar (Ahrne & Svensson, 2015).

Avslutande kommentar

Studiens respondenter uttrycker att de är nöjda med sin tillvaro i det stora hela men tycker samtidigt att det krävs ytterligare arbete i form av kompetensutveckling för att samkönade ska normaliseras ännu mer i samhället. Det handlar framför allt om att den personal som tillhör normen behöver formulera sig på ett mer neutralt sätt för att inkludera alla i bemötandet. Vid vidare forskning av en eventuell fortsättning av denna studie hade författarna använt sig av en kvantitativ metod, med förhoppning om att nå ut till fler samkönade samt för att kunna öka generaliserbarheten (Ahrne & Svensson, 2015).

Referenser

- Allen, K. R., & Goldberg, A. E. (2020). Lesbian women disrupting gendered, heteronormative discourses of motherhood, marriage, and divorce. *Journal of Lesbian Studies*, 24(1), 12–24. <https://doi-org./10.1080/10894160.2019.1615356>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Carroll, M. (2018). Gay fathers on the margins: Race, class, marital status, and pathway to parenthood. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 67(1), 104–117. <https://doi.org/10.1111/fare.12300>
- Dahlgren, Lars Owe och Johansson, Kristina (2019). Fenomenografi. I Fejes, Andreas och Thornberg, Robert. (Red.), *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.
- Dessel, A. B., Goodman, K. D., & Woodford, M. R. (2017). LGBT discrimination on campus and heterosexual bystanders: Understanding intentions to intervene. *Journal of Diversity in Higher Education*, 10(2), 101–116. <https://doi.org/10.1037/dhe0000015>
- Dessel, A. B., Kulick, A., Wernick, L. J., & Sullivan, D. (2017). The importance of teacher support: Differential impacts by gender and sexuality. *Journal of Adolescence*, 56, 136–144. <https://doi-org./10.1016/j.adolescence.2017.02.002>
- Europeiska unionen. (Februari, 2020). *I fokus JÄMLIKHET FÖR HBTI PERSONER I EU*. <https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/lgbti/sv/>
- Folkhälsomyndigheten. (25 augusti, 2021). *Hbtgi*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvilkor-levnadsvanor/sexuell-halsahivprevention/hbt/>
- Garrison, S. M., Doane, M. J., & Elliott, M. (2018). Gay and lesbian experiences of discrimination, health, and well-being: Surrounding the presidential election. *Social Psychological and Personality Science*, 9(2), 131–142. <https://doi.org/10.1177/1948550617732391>

- Goldberg, A. E., & Smith, J. Z. (2014). Preschool selection considerations and experiences of school mistreatment among lesbian, gay, and heterosexual adoptive parents. *Early Childhood Research Quarterly, 29*(1), 64–75. <https://doi-org./10.1016/j.ecresq.2013.09.006>
- Handlovsky, I., Bungay, V., Oliffe, J., & Johnson, J. (2018). Developing resilience: Gay men's response to systemic discrimination. *American Journal of Men's Health, 12*(5), 1473–1485. <https://doi.org/10.1177/1557988318768607>
- Kabir, A., & Brinsworth, J. (2021). Mental health symptoms and suicidality in Iranian gay men. *Psychological Medicine, 51*(9), 1581–1586. <https://doi-/10.1017/S0033291721001264>
- Knight, Z. G. (2017). A proposed model of psychodynamic psychotherapy linked to Erik Erikson's eight stages of psychosocial development. *Clinical Psychology & Psychotherapy, 24*(5), 1047–1058. <https://doi-org./10.1002/cpp.2066>
- Lundberg, T. M. A., & Wurm, M. (Red.). (2017). *HBTQ+ : Psykologiska perspektiv och bemötande*. (1 uppl.). Natur & Kultur.
- Marques, A. M., Nogueira, C., & De Oliveira, J. M. (2015). Lesbians on medical encounters: Tales of heteronormativity, deception, and expectations. *Health Care for Women International, 36*(9), 988–1006.
- McDonald, I., & Morgan, G. (2019). Same-sex parents' experiences of schools in England. *Journal of GLBT Family Studies, 15*(5), 486–500. <https://doi-org./10.1080/1550428X.2019.1568336>
- Nagoshi, J. L., Hohn, K. L., & Nagoshi, C. T. (2017). Questioning the heteronormative matrix: Transphobia, intersectionality, and gender outlaws within the gay and lesbian community. *Social Development Issues: Alternative Approaches to Global Human Needs, 39*(3), 19–31.

- Oakley, M., Farr, R. H., & Scherer, D. G. (2017). Same-sex parent socialization: Understanding gay and lesbian parenting practices as cultural socialization. *Journal of GLBT Family Studies*, 13(1), 56–75. <https://doi-org./10.1080/1550428X.2016.1158685>
- Oren, A., & Ben-Ari, A. (2020). Between abnormal “otherness” to groundbreaking “uniqueness”: The family-construction process of the GLBT family. *Journal of Homosexuality*, 67(11), 1603–1624. <https://doi-org./10.1080/00918369.2019.1600901>
- Regeringen. (26 juni, 2020). *Regeringens arbete för hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter*.
<https://www.regeringen.se/4a713a/contentassets/c4d58b7f2f8440f899fbedfbfd307271/regeringens-arbete-for-hbtq-personers-lika-rattigheter-och-mojligheter2.pdf>
- Regeringskansliet. (25 juni, 2018). *Historik om utvecklingen av hbtq-personers rättigheter i Sverige*. <https://www.regeringen.se/artiklar/2018/06/historik-om-utvecklingen-av-hbtq-personers-rattigheter-i-sverige/>
- RFSL. (19 december, 2017). *Assisterad befruktning på klinik*.
<https://www.rfsl.se/verksamhet/foralder/att-bli-och-vara-foralder/assisterad-befruktning-pa-klinik-insemination-och-ivf/>
- RFSL. (30 april, 2019). *Rätten att gifta sig fyller 10 år*. <https://www.rfsl.se/aktuellt/ratten-att-gifta-sig-fyller-10-ar/>
- RFSL. (14 december, 2021) *Hbtqi-certifiering*. <https://www.rfslutbildning.se/s/hbtqi-certifiering>
- Riksdagen. (28 november, 2017) *Diskrimineringslag*. Diskrimineringslag (2008:567) Svensk författningssamling 2008:2008:567 t.o.m. SFS 2017:1128 - Riksdagen
- Ro, H., & Olson, E. D. (2020). Gay and lesbian customers’ perceived discrimination and identity management. *International Journal of Hospitality Management*, 84.
<https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2019.102319>

- Socialstyrelsen. (29 maj, 2019) *Att synliggöra normer i socialtjänsten- med ett hbtq-perspektiv*. <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/jamlik-halsa-vard-och-omsorg/hbtq/>
- Utamsingh, P. D., Richman, L. S., Martin, J. L., Lattanner, M. R., & Chaikind, J. R. (2016). Heteronormativity and practitioner–patient interaction. *Health Communication, 31*(5), 566–574. <https://doi-org./10.1080/10410236.2014.979975>
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed [Elektronisk resurs]*. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vosvick, M., & Stem, W. (2019). Psychological quality of life in a lesbian, gay, bisexual, transgender sample: Correlates of stress, mindful acceptance, and self-esteem. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity, 6*(1), 34–41. <https://doi-org./10.1037/sgd0000303>
- Wade, R. M., & Harper, G. W. (2020). Racialized sexual discrimination (RSD) in the age of online sexual networking: Are young Black gay/bisexual men (YBGBM) at elevated risk for adverse psychological health? *American Journal of Community Psychology, 65*(3–4), 504–523. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12401>
- Zhabenko, A. (2019). Russian lesbian mothers: Between "traditional values" and human rights. *Journal of Lesbian Studies, 23*(3), 321–335. <https://doi-org./10.1080/10894160.2019.1598207>

Bilaga 1

Missivbrev

Hej vi är två studenter från Högskolan Väst i Trollhättan som ska utföra en intervjustudie till vårt examensarbete i psykologi. Vi heter Lisa Viktorsson och Katrine Carlsson.

Syftet med studien är att få en inblick i hur föräldrar som lever i samkönade förhållanden upplever bemötandet inom förskola/skola och vården, vilket är anledningen till att vi frågar dig om du vill delta i denna studie. Genom att ta del av dina upplevelser om bemötande inom förskola/skola och vården skulle vi vilja bidra till ökad kunskap om sexualitetsnormen på förskola/skola och inom vården.

Vi bjuder in dig till att delta i en digital intervju, som tar ca 45 min. Eftersom ämnet kan uppfattas som känsligt vill vi försäkra dig om att vi är måna om din integritet. Väljer du att delta i studien kommer du att vara anonym. Innan intervjun kommer du att tillfrågas angående eventuell inspelning av intervjun. Efter intervjun raderar vi ljudinspelningen av dina svar när vi skrivit ner dem samt analyserat för tolkning. Vi följer Vetenskapsrådets förhållningssätt vilket innebär att ditt deltagande är frivilligt och att du får närsohelst avsluta ditt deltagande, utan följdfrågor från oss. Upplever du att vissa frågor är känsliga kan du stå över att svara på dem, du väljer själv vad du vill svara på. Vi förhåller oss till konfidentialitetskravet vilket innebär att de som har tillgång till materialet du delar med dig av endast är vi studenter samt vår handledare. De upplevelser du delar med dig av kan alltså ingen obehörig ta del av.

Vid intresse mejlar vi den publicerade intervjustudien.

Vid ytterligare frågor angående kommande studie är ni hjärtligt välkomna att kontakta någon av oss:

Bilaga 2

Intervjuguide

Frågorna är indelade i tre kategorier

Bakgrundsfrågor

Vårdsektorn

Förskola/skola

Bakgrundsfrågor:

Hur gammal är du?

Hur många bor du tillsammans med och vilka är det?

Hur många barn är gemensamma?

Hur länge har du och din partner varit tillsammans?

Hur upplever du det är att leva i en samkönad relation i ett heteronormativt samhälle? Kan du ge exempel.

Vårdsektorn

1. Vad är din huvudsakliga uppfattning av hur kontakten med vården fungerar?

Följdfråga...: Om man tänker att i samhället råder en heteronorm, kan du tänka tillbaka till någon särskild situation där du har känt dig trygg i kontakt med vården?

Följdfråga...: Om man tänker att i samhället råder en heteronorm, kan du tänka tillbaka till någon särskild situation där du har känt dig otrygg i kontakt med vården?

2. Hur upplever du klimatet när du tillsammans med din partner befinner er i ett väntrum? Exempel: Människor ger blickar/kommentarer/människor vänder sig om.

3. Upplever du dig vara inkluderad inom vårdsektorn utifrån sexualitetsnormen?
Följdfråga...: Finns det något som du skulle uppfatta var direkt diskriminerande? Eller kränkande på grund av sexualitetsnormen?
4. Upplever du att klimatet inom vården är öppet och välkomnande för alla oavsett sexualitet?
5. Upplever du att personalen har ett öppet förhållningssätt gentemot din sexualitet?
Exempelvis när du söker vård för ditt barn och både du och din partner är med eller inte med. Eller när ni försökt att skaffa barn och gemensamt besökt vården.
6. Hur upplever du att vården arbetar med policy och värderingar som rör sexualitetsnormen?

Förskola/skola

1. Hur upplever du att förskola/skolan ditt barn går på berör frågor om sexualitet och normer?
2. Hur upplever du bemötandet av personal på förskola/skola? ... Följdfråga: När upplever du acceptans i kontakt med förskola/skola?
3. Finns det situationer där du känner dig otrygg, berätta?
4. Hur upplever du att förskolan/skolan arbetar med policy och värderingar som rör sexualitetsnormen?
5. Upplever du att klimatet på förskola/skola är öppet och välkomnande för alla oavsett sexualitet?

6. Hur uppfattar du klimatet när du tillsammans med din partner möter andra föräldrar i förskola/skola exempelvis i korridoren, vid föräldramöten osv?

7. Känner du dig inkluderad utifrån sexualitetsnormen? ... Följdfråga: och upplever du att du inkluderas av heterosexuella föräldrar?